

Postępowania takiego nie uważano za sprzeczne z przykazaniem „nie zabijaj”, które odnoszone było wyłącznie do morderstwa. Zadawanie śmierci w walce, albo jak to było w wypadku klątwy, dobijanie wszystkich ocalałych nie było uważane za coś nagannego. Tym bardziej zabicie w samoobronie, wymierzanie sprawiedliwości czy egzekwowanie przepisów kultycznych oraz praw regulujących życie rodzinne nie tylko nie było traktowane jako zabójstwo i czyn moralnie nieakceptowalny, ale wręcz przeciwnie. Surowe kary za wszelkie wykroczenia tego typu uważano za absolutną konieczność i bezwzględnie obowiązujące prawo Boże mające uchronić Izraela przed pobłażaniem złu, a w konsekwencji zepsuciem całego narodu.

Podsumowując, należy stwierdzić, że przykazanie „nie zabijaj” nigdy w Starym Testamencie nie było rozumiane jako absolutny zakaz pozbawiania kogokolwiek życia, a jedynie jako najsurowszy zakaz samowoli w tym względzie i powinno być tłumaczone: „nie będziesz mordował”. Po drugie kara śmierci była w Izraelu bardzo dobrze znana i stosowana. Spełniała ona nie tylko rolę ekspiacyjną (przywracała zachwianą sprawiedliwość), ale także prewencyjną (ostrzegała przed najsurowszymi konsekwencjami ciężkich przestępstw) oraz eliminowała ze społeczności jednostki, które zagrażały jej bezpieczeństwu lub praworządności.

Posługiwanie się w dyskusji na temat kary śmierci argumentem z dekalogu świadczy o niezrozumieniu tego tekstu Starego Testamentu albo o popełnianiu świadomego nadużycia.

IL SACRAMENTO DELLA COPPIA. SAGGIO DI TEOLOGIA DEL MATRIMONIO CRISTIANO

Autor: Carlo Rocchetta
Recenzja

ks. Janusz Giec

Po 30 latach studiów i poszukiwań teologicznych, które wiele wniosły do teologii sakramentalnej, Carlo Rocchetta, wykładowca Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego, Ateneum św. Anzelma i Florenckiego Studium Teologicznego, autor licznych publikacji i książek traktujących o sakramentach, m.in. *Storia della salvezza e sacramenti* (1976), *I sacramenti della fede* (1988), *Sacramentaria fondamentale* (1990), ofiaruje nam opracowanie, w którym przedstawia całościowy ogólny sakramentu małżeństwa. Dzieło oparte jest na rozumieniu historii zbawienia

jako tej, która od pierwszego stworzenia zmierza ku nowemu stworzeniu zainaugurowanym przez Jezusa Chrystusa Zmartwychwstałego. W związku z tym spojrzenie Autora na wspólnotę małżeńską prowadzi do postawienia tezy, że pierwotne małżeństwo stanowi prefigurację przymierza i miłości Chrystusa z Kościołem, które to misterium, objawia się i aktualizuje w małżeństwie ochrzczonych.

Autor podzielił swe dzieło na dwie części, aby ukazać jedyność i niepowtarzalność małżeństwa chrześcijańskiego w swojej rzeczywistości antropologicznej i sakramentalnej. Pierwsza część, składająca się z pięciu rozdziałów, przedstawia antropologię małżonków, ukazując jak sama rzeczywistość ludzka objawia i prowadzi człowieka do miłości Boga i w jaki sposób para ludzka zostaje przyjęta przez Boga w sakramencie małżeństwa.

W pierwszym rozdziale, zatytułowanym „Mężczyzna i kobieta”, Rocchetta analizuje sam fakt bycia kobietą – mężczyzną jako owocu stworzenia ze strony Boga Stwórcy. Człowiek jest świadectwem miłości Wspólnoty Osób Bożych, jako źródła, z którego rodzi się wspólnota miłości pomiędzy mężczyzną i kobietą. Warto zauważyć, podkreśla Autor, że na świecie nie istnieje jakaś osoba ogólna; istnieją tylko osoba – mężczyzna i osoba – kobieta jako dwie różne rzeczywistości i jednocześnie zawsze zależne od siebie. Ich cielesność jest nie tylko częścią ich osoby, ale przede wszystkim środkiem dla wyrażania swojego „ja”. Seksualność człowieka jest przedstawiona jako dar Boga skierowany na wyzwolenie od samotności i wezwanie do istnienia w formie „daru” dla drugiej osoby. Rocchetta rozwija temat konieczności sakramentu małżeństwa między ochrzczonymi, podkreślając, że chrześcijanie będąc całkowicie poświęconymi Chrystusowi, tylko poprzez Niego mogą powierzyć się drugiej osobie i realizować warunek całkowitego ofiarowania siebie współmałżonkowi w zbawczej mocy Paschy i daru Ducha Świętego.

W rozdziale drugim „Miłość jako sakrament”, Rocchetta odnosi się do miłości jako sakramentu w tym sensie, że to ona właśnie pozwala człowiekowi przekraczać siebie samego i otwierać się na drugiego człowieka i na Boga, który jest źródłem i pełnią miłości. Kiedy życie rozumiane jest jako „dar z siebie” już w punkcie wyjścia przewyciężone jest napięcie pomiędzy „moim dobrem” a „dobrem drugiego”, ponieważ to, co zostało ofiarowane nie zostaje stracone, ale staje się wartością, która powoduje wzrost osoby ofiarującej i przyjmującej. Tak ustanowiona antropologia jest przeciwstawiona różnorodnym formom egoizmu w rozmaitych kierunkach filozoficznych, które w znacznym stopniu kształtują świadomość współczesnego człowieka. Ta prezentacja miłości jest oparta na Piśmie św., zwłaszcza na głębokiej i szczegółowej analizie „Pieśni nad pieśniami”

Trzeci rozdział pogłębia wymiar cielesny człowieka, poczynając od rozważań o sakramentalności ciała ludzkiego. Ponieważ otwarcie się na bycie i stanie się darem dla drugiego jest fundamentem wzrostu duchowego, ciało, które jest znakiem i aktualizacją osoby jawi się jako sakrament tego wezwania. Człowiek, uświadamiając sobie sens swojego ciała jako ciała mężczyzny lub jako ciała ko-

biety, odkrywa obopólne ubogacenie i obdarowanie. Małżonkowie w akcie prokreacji są współpracownikami stwórczej mocy Boga. Kontynuując rozważania, Autor widzi we wzajemnym cielesnym oddaniu się sobie małżonków miejsce realizacji miłości i komunii pomiędzy nimi oraz wskazuje na niewłaściwość zachowań, które dążą do uczynienia ze zjednoczenia małżeńskiego miejsca grzechu.

Czwarty rozdział poświęcony jest ludzkiej seksualności. Carlo Rocchetta rozpoczyna swoje rozważania od przypomnienia, że seksualność jest darem i zadaniem, które Bóg powierza człowiekowi dla jego pełnej realizacji. Po grzechu pierworodnym również ta dziedzina została poddana wpływowi zła i pojawił się dysonans pomiędzy miłością *eros* i *agape*, który to w życiu codziennym objawia się jako rozdźwięk pomiędzy miłością oblubieńczą a seksem. W odkupieńczej tajemnicy Chrystusa spotykamy prawdziwą reintegrację pary małżeńskiej w jej pierwotnej prawdzie. Tajemnica Chrystusa, który uświęcił i zespolił ze Sobą Kościół, znajduje się u podstawy i stanowi sam fundament zjednoczenia małżonków, którzy są członkami ciała Chrystusowego. Małżeństwo jest odzwierciedleniem nadprzyrodzonej więzi istniejącej pomiędzy Chrystusem a Kościołem. Rozważania tego rozdziału kończą się analizą komplementarności dziewictwa konsekrowanego i sakramentu małżeństwa.

Ostatni rozdział pierwszej części poświęcony jest analizie słów rytu małżeńskiego w pięciu wymiarach: mistagogicznym, anamnetycznym, epikletycznym, etycznym i doksologicznym.

Druga część książki wskazuje, w jaki sposób w „wielkim sakramencie” Chrystusa i Kościoła małżonkowie chrześcijańscy są wezwani do kształtowania swego życia i powołania na fundamencie sakramentu. Pierwszy rozdział tej części analizuje słowo *mysterion - sacramentum* w pismach filozofów świata greckiego, w Starym Testamencie i w pismach nowotestamentalnych. Ostatecznie, sakrament małżeństwa jako realizacja odwiecznego planu Bożego zbawienia ludzkości nie jest już w ujęciu Rocchetty, tylko rzeczywistością prawa ludzkiego, ale wydarzeniem będącym znakiem i skutecznym narzędziem daru łaski Jezusa Chrystusa. Małżeństwo mające charakter święty zostało przemienione i ukierunkowane w Jezusie Chrystusie na tworzenie jedności wzorowanej na zjednoczeniu Chrystusa i Kościoła.

Rozważania siódmego rozdziału przedstawiają strukturę trynitarną małżeństwa, która znajduje się wewnątrz misterium zjednoczenia Chrystusa z Kościołem, będące dziełem Trójcy Świętej. Omówione są dwa kierunki tej struktury: sakrament małżeństwa jest wydarzeniem, który realizuje się jako chciane przez Ojca i Syna w Duchu Świętym (kierunek zstępujący) i prowadzi małżonków do wspólnoty z Bogiem-Trójcą (kierunek wstępujący).

Następny rozdział poświęcony jest tematowi szafarza(y) sakramentu małżeństwa na przestrzeni dziejów oraz formie kanonicznej tego sakramentu, a kończy się rozważaniami na temat wierności małżeńskiej opartej na sakramentalności związku oraz przedstawia małżeństwo jako *sequela Christi*.

Ostatni rozdział omawia rolę Ducha Świętego w sprawowaniu i przeżywaniu sakramentu małżeństwa oraz rozważa rolę Trzeciej Osoby Boskiej jako źródła nowej miłości.

W podsumowaniu warto podkreślić, że Carlo Rocchetti udało się napisać książkę, która pozwala znacząco pogłębić temat sakramentu małżeństwa. Istotna i znacząca, zwłaszcza współcześnie, jest potrzeba edukacji, prowadząca do dojrzałej wiary chrześcijańskiej oraz potrzeba nauki wprowadzającej w poznanie działania sakramentów, szczególnie sakramentu małżeństwa. Stąd zadanie stojące przed nami, aby poznać i doprowadzać siebie i innych do jak najbardziej skutecznego działania mocy sakramentu małżeństwa. Wydaje się, że *Il sacramento della Coppia. Saggio di teologia del Matrimonio Cristiano* z powodzeniem spełnia to zadanie, choć należy zauważyć, iż nie jest to pozycja przeznaczona dla szerokiego kręgu czytelników, ale raczej dla tych, którzy mają już pewne przygotowanie teologiczne. W książce tej na uznanie zasługuje również odwaga i jasność argumentów, kiedy podejmuje kwestie, które we współczesnym społeczeństwie są gorąco dyskutowane, czy wręcz negowane.

JESUS

autor: Klaus Berger
recenzja

ks. Grzegorz Jankowiak

Autor opracowania Klaus Berger (ur. 1940) jest profesorem teologii Nowego Testamentu w Wydziale Teologii Ewangelickiej uniwersytetu w Heidelbergu. Jest jednym z najbardziej renomowanych teologów niemieckich o światowej sławie. Popularności przysporzyła mu, w kręgach naukowych i nie tylko, wypracowana przez niego teoria o konieczności wcześniejszego datowania Ewangelii św. Jana. W tym miejscu warto jeszcze odnotować, że istnieje polskie tłumaczenie jednej z jego pozycji: „Po co Jezus umarł na krzyżu“ (Poznań 2004).

Książka Bergera „Jesus“ (Pattloch Verlag, München 2004, ss. 704) jest oryginalną biografią Mistrza z Nazaretu. Jest to pozycja popularno-naukowa z elementami beletrystyki (fragmenty autobiograficzne, opisy spotkań, wspomnienia, a także tu i ówdzie, charakterystyka własnych doświadczeń duchowych). Jej lektura pozwoli czytelnikowi nie tylko poznać życie i przesłanie Jezusa, ale również zaznajomić się z niektórymi istotnymi problemami współczesnej egzegezy czy teologii fundamentalnej. Odważyłbym się nawet polecić tę książkę jako lek-